

Gespreksnotitie over het beheren en bewaren van chatberichten

Het advies van het Adviescollege voor Openbaarheid en Informatiehuishouding van 19 januari 2023 over het beheren en bewaren van chatberichten is getiteld: *'Kan dit weg?' 'Nee'*. Hieronder staan de belangrijkste punten voor het rondetafelgesprek met de Tweede Kamer op 17 mei 2023.

1. Voer het advies voortvarend uit

Vooropgesteld: het Adviescollege is verheugd dat het kabinet zijn advies wil overnemen. Eerder al heeft de Algemeen Rijksarchivaris het advies ondersteund. Dat betekent dat de bewindslieden van BZK en OCW nu niets meer in de weg staat om voortvarend aan de slag te gaan met een modelselectielijst voor chatberichten. Tenminste de ministeries, die onder de coördinerende bevoegdheden van BZK vallen, moeten daarvoor tekenen. Het Adviescollege gaat ervan uit dat de definitieve selectielijst(en) van de ministeries in 2024 zijn vastgesteld.

Positief is ook dat BZK en OCW gaan onderzoeken welke technologie helpt om chatberichten geautomatiseerd op te slaan én goed toegankelijk te houden en doorzoekbaar te maken. Het Adviescollege constateert dat er in de Verenigde Staten al ervaring en software bestaat. Duidelijk is in ieder geval dat de huidige manier van handmatig kopiëren naar een dossier in het (archief)beheersysteem van de organisatie niet verantwoord is.

Tot slot gaat het Adviescollege ervan uit dat alle overheidslagen bij de uitvoering betrokken worden. Naast de ministeries zijn dat zelfstandige bestuursorganen, Hoge Colleges van Staat, gemeenten, provincies en waterschappen. Ook hun informatie is van waarde, nu én in de toekomst.

2. Iedereen heeft recht op overheidsinformatie

Het Adviescollege hecht aan een democratie waaraan iedereen actief kan deelnemen en kan volgen wat de overheid doet. Dat betekent dat iedereen zoveel mogelijk toegang moet hebben tot de informatie die de overheid heeft. In de Wet open overheid (Woo) is dit recht steviger verankerd dan in zijn voorganger, de Wet openbaarheid van bestuur (Wob). Nieuw is ook dat de Woo onderkent dat openbaarheid steunt op een goede informatiehuishouding en daarbij verwijst naar de Archiefwet. De Archiefwet verplicht overheidsorganisaties om hun informatie 'duurzaam toegankelijk' – dus beschikbaar en bruikbaar – te houden zo lang als nodig. Ook chatberichten.

3. Gebruik selectielijsten voor de publieke waardering van overheidsinformatie

De belangrijkste kritiek van de Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed op het huidige Rijksbeleid voor chatberichten is dat dit beleid niet aansluit bij de bestaande selectielijsten van de ministeries. Dit is niet alleen een juridisch, maar ook een inhoudelijk probleem. Door digitalisering wordt bij de overheid namelijk steeds meer informatie vastgelegd in allerlei vormen, zoals in brieven, nota's, beschikkingen, datasets, e-mails, en chatberichten. Niet alles hoeft even goed en even lang bewaard te blijven. Keuzes zijn noodzakelijk om de informatie (duurzaam) toegankelijk te maken en te houden. Keuzes zijn ook mogelijk, mits sprake is van een zorgvuldige én 'publieke waardering' van overheidsinformatie die rekening houdt met alle belangen. Het gaat daarbij niet alleen om de waarde van informatie voor de organisatie zelf, maar ook om de waarde voor Kamerleden, journalisten, wetenschappers, belangengroepen, bedrijven en alle andere burgers, voor huidige én voor volgende generaties. Daarom moeten keuzes ook publiek verantwoord worden.

De selectielijsten die overheidsorganisaties volgens de Archiefwet moeten hebben, zijn bij uitstek een instrument voor publieke waardering. Het zijn openbare, bestuurlijke besluiten waarin overheidsorganisaties in samenspraak met de archivaris van de betrokken archiefdienst en met onafhankelijke deskundigen vastleggen welke informatie ze hoe lang bewaren. Selectielijsten verdienen daarom een plek in het centrum van het beleid.

4. Individuele en handmatige selectie van chatberichten is niet houdbaar

De omgang met chatberichten moet dus blijken uit een selectielijst. De vraag is: wat is een verantwoorde beheerstrategie voor chatberichten? Het Adviescollege is daar duidelijk over: het huidige Rijksbeleid is niet alleen onverantwoord omdat alle bestuurders en ambtenaren zelf bepalen wat hun belangrijke chatberichten zijn, maar ook omdat ze deze zelf, handmatig kopiëren naar een dossier in het (archief)beheersysteem van de organisatie. Een dergelijke, handmatige selectie en opslag kost veel tijd en moeite. Bovendien maakt deze werkwijze archiveren tot een individuele norm, terwijl er een collectieve norm moet gelden. Al met al is er een reëel risico dat hierdoor belangrijke informatie verloren gaat of alleen met veel inspanningen is terug te vinden.

5. Advies: Breng alle chatberichten van alleen de politieke en ambtelijke top onder beheer

Het Adviescollege adviseert een andere beheerstrategie, namelijk: richt de inspanning op de politieke en ambtelijke top. Juist deze 'sleutelfunctionarissen' hebben besluitvormende posities bij de overheid én juist zij gebruiken vaak hun mobiele telefoon voor hun werk. Daarom is hun chatverkeer van waarde om overheidshandelen te reconstrueren en daarom moeten deze duurzaam toegankelijk worden gemaakt en gehouden. Dat betekent dat alle (werk-gerelateerde) chatberichten van sleutelfunctionarissen structureel, als geheel en zoveel mogelijk geautomatiseerd, moeten worden opgenomen in een beheersysteem van de organisatie.

Voor de bewaartermijn luidt het advies om chatberichten van bewindslieden en bestuurders blijvend te bewaren én dus uiteindelijk (op grond van de huidige Archiefwet na 20 jaar) over te brengen naar het Nationaal Archief of naar een decentrale archiefdienst. Voor chatberichten van de ambtelijke top is het advies om deze tijdelijk te bewaren, bijvoorbeeld gedurende vijf tot tien jaar, en daarna gecontroleerd te vernietigen. Voor alle overige overheidsmedewerkers zijn volgens het Adviescollege géén nadere maatregelen nodig. Dus medewerkers die geen sleutelfunctie bekleden, kunnen chatberichten op hun telefoon laten staan en zelf wissen als ze berichten niet meer nodig hebben.

6. Deze beheerstrategie heeft ook voordelen voor openbaarheid

Als een overheidsorganisatie chatberichten op deze wijze beheert en dit verantwoordt in een selectielijst, volgt zij niet alleen de Archiefwet, maar zijn er ook positieve gevolgen voor de openbaarheid. Chatberichten van topambtenaren blijven dan immers beschikbaar gedurende vijf tot tien jaar, en chatberichten van bestuurders blijven eeuwig beschikbaar voor verantwoording en onderzoek. Verder wordt het gemakkelijker om chatberichten van sleutelfunctionarissen te verzamelen bij een Woo-verzoek. De behandelaar hoeft dan namelijk niet meer aan hen te vragen op hun telefoon te kijken, maar kan het beheersysteem van de organisatie doorzoeken. Bij omvangrijke Woo-verzoeken zou de behandelaar volgens het Adviescollege in goed overleg met de verzoeker afspraken kunnen maken over het betrekken van chatberichten en over de fasering.

Bij de afweging om inhoud van chatberichten wel of niet openbaar te maken, gelden uiteraard de wettelijke uitzonderingsgronden van de Woo. Ook na overbrenging naar een archiefdienst, kan de toegang nog enige tijd beperkt zijn vanwege de uitzonderingsgronden in de Archiefwet. Overigens is het Adviescollege van mening dat uitzonderingsgronden altijd spaarzaam dienen te worden toegepast.